

Tøft på tundraen

Døgnet rundt i telt, 25 kuldegrader og milevis til nærmeste by. Slik er hverdagen til Natasja på Jamalhalvøya i Sibir – et endeløst tundraområde hvor nomadene har levd på samme måte i flere hundre år. TEKST OG FOTO: GERNER THOMSEN

Natasja Khorolja (38) fanger tre av reinsdyrene sine, spenner dem for den hjemmelagde sleden av tre, og drønner i full fart ut over den sibirske tundraen, mens formiddagssolen forgjeves prøver å ta opp kampen med den isende kulden.

Ved siden av henne ligger sønnen på åtte måneder, godt innpakket i vuggen. De er på vei mot landsbyen Panajevsk – en sledetur på 40 kilometer som nok kunne skremme de fleste. Men ikke Natasja. Det er hennes sjette barn, så hun har gjort dette før. Hun vet hvor viktig det er at barnet får vaksinene sine før vandringen mot Karahavet begynner om en uke.

Sammen med seks andre familier skal Natasja og mannen hennes i løpet av det neste halvåret legge bak seg 700 kilometer, mens de driver en flokk på 3.000 reinsdyr foran seg. Familien vil være fullstendig overlatt til seg selv på tundraen, og neste mulighet for legebesøk er først om et halvt år.

Natasja tilhører nomadefolket Nenene som lever i det nordlige Russland, mellom Hvitehavet og Tajmyr. Og her står tiden stille.

– Vi følger ikke med på det som skjer utenfor vår del av tundraen. Vår eneste kontakt med omverdenen er en radio, som vi bruker for å ha kontakt med folk i Panajevsk innimellom, slik at de skal vite omtrent hvor vi er, sier Natasja.

– For oss er det likegyldig hva som skjer i Moskva og resten av verden, det viktigste er reinsdyrene våre. Livet her ute på tundraen har alltid vært det samme, enten det har vært tsarstyre, kommunisme eller demokrati i resten av Russland.

Hun finner en plass i ly for vinden og tar pause, løfter opp vuggen, så sønnen kan nå brystet. Den halvåpne frakken er stor nok til å beskytte ham mot kulden. Før turen inn mot landsbyen fortsetter, drikker Natasja en kopp rykende te fra termokanna og spiser et stykke tørket reinsdyrkjøtt.

– Vi spiser rått kjøtt, drikker reinsdyrblod og flytter teltet vårt opptil 50 ganger i året. Men prøv å la en russer fra Moskva klare seg ►

Til venstre: Solnedgang.
Til høyre: Det frosne reinkjøttet skjæres i passende stykker og spises enten rått eller kokt. En kopp varmt reinsdyrblod setter en ekstra spiss på måltidet.
Under: Alexander og Seva er klare til å kjøre ut for å se til reinflokken.

Natasjas mann Alexander plukker ut trekkreinen fra flokken, som samles ved hjelp av gjeterhundene.

«FOR OSS ER DET LIKEGYLDIG HVA SOM SKJER I MOSKVA OG RESTEN AV VERDEN, DET VIKTIGSTE ER REINSDYRENE VÅRE.»

selv her ute på tundraen, og se hvor lenge han overlever. Han ville dødd av sult og kulde i løpet av kort tid, sier hun og ler.

Om kvelden er Natasja tilbake i leiren. Hun spenner fra reinsdyrene, og de løper straks til resten av flokken som står samlet 500 meter fra familiens *tjum* – et telt som minner om indianernes *tipi*.

En time senere dukker mannen hennes Alexander (41) opp i horisonten. På sleden ligger fem ryper, og i beltet henger en nyslipt kniv, som han bruker til å rense fuglene med. Han kaster innmaten til hundene, og gir rypene til Natasja, finner pakken med sigaretter som hun har kjøpt til ham i landsbyen, og slenger seg ned på et reinsdyrskinn med

en nytenk røyk i den ene hånden. Med den andre setter han vuggen, som er hengt opp i et tau, i bevegelse.

Det knitrer i den rødglødende jernovnen som står på to avlange treplater midt i teltet, og duften av kokt reinsdyrkjøtt og stekte ryper brer seg. Litt etter dukker barna Seva og Sveta på fem og sju år opp med en stor sekk med isklumper som skal smeltes til vann. De andre barna er på kostskole inne i landsbyen og ser først foreldrene om et par måneder, når sommerferien begynner.

Natasja setter fram en stor gryte med kjøtt, og familien spiser med fingrene, mens de sitter på skinnfeller rundt et lavt bord. Først blir Alexander servert, så barna, og til sist

hun selv. Alexander får to porsjoner suppe før han raper tilfreds, lener seg tilbake og venter på at teen skal bli servert. Natasja fyller kruset helt til randen for ham, men sukkeret vil han gjerne dosere selv.

Sett utenfra består Natasjas hverdag av hardt arbeid uten en ledig stund. Kvinnene på tundraen tar seg av alt som har med matlaging, husholdning og barnepass å gjøre. De står opp før alle andre for å tenne opp og lage te til resten av familien. De passer barn, hogger ved, syr klær, henter vann og setter mat på bordet flere ganger om dagen. Og er det småbarn i teltet, er det ekstra mye å passe på. Spedbarnet ligger på et lag av reinsdyrlav i vuggen, og det blir skiftet flere ganger daglig.

Til venstre: Natasja sitter på et reinsdyrskinn i teltet sammen med de tre yngste av parets til sammen seks barn. Til høyre: Alexander sammen med sønnen Seva, som stolt viser fram en lasso.

«VI SPISER RÅTT KJØTT, DRIKKER REINSDYRBLOD
 OG FLYTTER TELTET VÅRT OPPTIL 50 GANGER I ÅRET.»

Alexanders oppgaver er mer avgrenset. Han skal passe flokken med dyrene døgnet rundt – og de må ikke for alt i verden blande seg med andre flokker. Om vinteren bygger han tresledene de bruker til å forflytte seg selv og tingene sine på mellom boplassene. Og når trekkreinen velges ut, er det Alexander som svinger lassoen, mens Natasjas oppgave er å holde tauet som legges rundt flokken for å holde den samlet.

Det er imponerende å se hvordan hun klarer å unngå å trå over alle tau, tøyler og styrestaver som ligger strødd omkring. Kvinnens menstruasjon gjør at hun regnes som uren, og det er bannlyst for henne å trække over ting som kan forbindes med reinen. Hvis hun ikke overholder dette, mener nomadene at dyrene risikerer å bli utsatt for en ulykke – de kan bli syke, brette bein eller bli angrepet av ulver.

Ved første blick kan rollefordelingen mellom Natasja og Alexander kanskje virke urettferdig, med de er begge enige om at det er et fornuftig samarbeid: De er begge avhengige av hverandre, ettersom det er helt urealistisk å overleve alene ute på tundraen – og ingen av dem virker utilfredse med oppgavene sine:

– Hvordan skal kvinnen både kunne amme barn og vokte reinsdyr om natten? spør Natasja.

– En kvinne får gjerne mellom seks og åtte barn!

Den gjensidige respekten mellom Natasja og Alexander blir ekstra tydelig på hjemmebane. Når Alexander kommer tilbake etter å ha voktet over flokken en kald vinternatt, er det med omsorg og tydelig respekt for arbeidet hans Natasja skjenker te og serverer mat. Han får de beste kjøttstykkene med

Over: Minstemann i vuggen – innpakket i flere lag reinsdyrskinn – før sledeturen.
 Til venstre: Seva og Sveta i teltet med lillebroren i vuggen. Utenfor er det iskaldt.

de største fettrendene. Natasja vet at han mister mange tusen kalorier bare ved å skulle holde varmen i 25 minusgrader gjennom en hel natt.

Også Alexander omtaler Natasjas arbeid med stor respekt, og framhever klærne hun har sydd til familien av reinsdyrskinn.

– De syr ikke bra nok inne i byen, sier han.

Når alle har spist, rydder Natasja av bordet og vasker opp med litt vann og en gammel klut. Det er sengetid, og Alexander går ut for å forsikre seg om at tingene er surret godt fast på sledene, i tilfelle det skulle blåse opp utover natten. Inne har Natasja redd opp. Alexander og barna legger seg til rette ved siden av hverandre på et

mykt leie av reinsdyrskinn. De beholder støvlene på, og trekker anorakkene over seg som en dyne.

Natasja heller vann på kjelen, slik at den er klar til å settes på ilden når hun står opp neste morgen for å lage frokost. Babyen gråter, men faller til ro når den får melk for siste gang denne dagen.

Etter at ilden har dødd ut, synker temperaturen raskt til frysepunktet inne i teltet. Natasja forsikrer seg om at teltdøren er skikkelig lukket før hun legger seg til rette for natten. Hun sovner ved siden av mannen og barna, med den lange reinsdyrfrakken trukket helt opp til hodet. Snart høres kun en sakte snorking som blander seg med vindens sus over tundraen. ■